

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ПРОФЕСІЙНОЮ СТУПЕНЕВОЮ ОСВІТОЮ

Пішеніна К.К.

У статті розглянуто проблеми змістовної оцінки, інтерпретації традиційних підходів державного управління освітньою сферою. Поглиблено змістовний контекст обговорення поточного стану професійної освіти. За допомогою розширення спектру інтерпретаційних моделей запропоновано реалізація моделі САФ, змістовно визначені переваги застосування моделі в системі державного управління, обґрунтовано необхідність впровадження науково-професійної ступеневої освіти як складової сталого соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: державне управління, науково-професійна ступенева освіта, освітні стратегії, науковий потенціал.

— Євроінтеграційна політика України, як і більшість інших видів цілеспрямованої діяльності держави, орієнтованих на досягнення певної мети в процесі реформування освіти, має шанси на успіх лише за певних умов. На нашу думку, це наявність готовності освітньої сфери до інтеграції до європейського освітнього простору. Мобілізація ресурсів для виконання цього завдання та консолідація освітян навколо проголошеної мети є однією з головних функцій державного управління в галузі освіти сьогодні. При цьому предметом діяльності державного апарату є моніторинг функціонування освітньої сфери з метою задоволення соціально-економічних та духовних потреб суспільства в контексті державної політики євро інтеграції, а також з метою внесення відповідних коректив до нормативно-правових актів.

Останнім часом проблему управління інноваційними процесами в освітній сфері досліджують такі вчені як В.Федулова, В. Гесць, О. Чубакова, Ю.Адлер, Г.Савицька, І.Павленко, В.Куценко та інші. Аналіз публікацій засвідчує, що інтегральна оцінка відповідності вимог підприємства і результати освітнього рівня молоді з урахуванням вимог ринку та різноманіття відповідних показників до рівня компетентності суттєво відрізняються.

Метою написання статті є виявлення проблеми і перспективи впровадження науково-професійної освіти в Україні, визначення можливостей удосконалення освітньої підготовки молоді з урахуванням потреб ринку.

Виходячи з досвіду світової практики, оцінювання діяльності навчальних закладів - це досить відоме явище. Існує чимало суспільних організацій у світі, котрі займаються дослідженнями в галузі освіти з тим, щоб відповісти на питання, наскільки діяльність вищих навчальних закладів відповідає вимогам часу і ринку, які є флагманами світової освіти, університетами вищого класу, на які орієнтується вся інтернаціональна академічна спільнота. Методологічною основою роботи слугували системно - діяльнісний підхід як загально - теоретична парадигма та концепція соціально-адекватного менеджменту як теорія середнього рівня.

Інформаційну базу для аналізу чинного механізму державного управління науково-професійною ступеневою освітою склали законодавчі та нормативно-правові документи, статистичні дані, експертні оцінки вітчизняних і зарубіжних фахівців. Інноваційна освіта передбачає безперервність навчання в процесі продукування знань, в результаті активної взаємодії освіти, науки і виробництва, тобто тих сфер, де формується попит і пропозиція новацій. Нова парадигма освіти ґрунтується не на відтворенні готового знання, а на готовності індивіда до дій в соціально-економічних процесах, що змінюються, і інтенсивного інформаційного обміну. Тому сучасні реалії на перше місце висувають отримання компетенції, які дають можливість отримувати, переробляти і використовувати нову інформацію.

У наших дослідженнях узагальненні теоретичні підходи до суті науково-професійної ступеневої освіти, проаналізовані відмінності сучасних освітніх стратегій і практик в умовах формування економіки знань, вивчені сучасні освітні стратегії.

Систематизація соціально-гуманітарних чинників науково-професійної ступеневої освіти та обґрунтування підходів до кількісної та якісної оцінки наукового потенціалу, компетенції викладачів, що здійснюють науково-професійну ступеневу освіту є оригінальним елементом даного дослідження. Автором здійснюється соціальне вимірювання функціонування науково-професійної ступеневої освіти з позицій відповідності потреб інноваційного розвитку економіки знань.

Багатогранність проблеми аналізу впровадження науково-професійної ступеневої освіти зумовлює використання інтегрованих напрямів дослідження інноваційної освіти в економіко-соціальному і правовому аспектах. у наших дослідженнях застосовані підходи: системний, структурно – функціональний, аналізу і синтезу, порівняння, аналогії та екстраполяції.

Методом системного аналізу ми досліджували принципи та особливості прогнозування і планування розвитку системи науково - професійної освіти, де визначали параметри формування прогнозованої структури моделі удосконалення САФ, і відповідності проблем соціально-економічного розвитку. З метою аналізу відповідності системи науково-професійної ступеневої освіти сучасним проблемам ринку праці та ступеню готовності запровадження моделі САФ, були використовані соціологічні методи збуту інформації. Теоретичну базу досліджень становили праці російських, українських та інших зарубіжних спеціалістів, аналітиків, педагогів, урядові програми та документи.

Головна проблема, на яку спрямовані наші дослідження полягає в тому, що результативність та якість освіти не повною мірою відповідають потенційним потребам сучасного підприємництва та формування економіки. Наукова проблема наших досліджень полягає в аналізі адаптаційних процесів впровадження моделі вдосконалення САФ в освітню сферу України.

Модель САФ (Common Assesment Framework – Загальна Схема Оцінювання) – інструмент загального управління якістю (TQM), що виник в результаті об'єднання моделі достояності Європейського фонду управління якістю (EFQM) і моделі Німецького університету адміністративних наук у м. Спайєре. Фундаментальною основою моделі САФ є розуміння, що найкращі результати управління організації, результати для громадян (споживачів освітніх послуг), роботодавців та суспільства досягаються завдяки лідируючій ролі керівництва, яке реалізує стратегії і плани, надихає працівників, розвиває зв'язки з партнерами, ефективно розпоряджається ресурсами і забезпечує функціонування процесів.

САФ дозволяє побачити цілісну картину організації одночасно під різними кутами зору і надає комплексний підхід до аналізу її діяльності. САФ – результат співпраці міністрів ЄС, які відповідають за питання державного управління в країнах – членах ЄС. Модель була розроблена під егідою Інноваційної групи з питань публічної служби і робочої групи національних експертів, сформованої Генеральним директором Європейської Комісії з метою стимулювання обміну та поширення кращого досвіду з модернізації систем надання державних послуг і послуг бюджетних організацій в країнах – членах ЄС,

Експериментальна версія САФ була представлена в травні 2000 року, а перший перегляд модулі був проведений в 2002 році. Тоді ж в Маастрихті за рішенням Генерального директорату Європейської Комісії при Європейському інституті державного управління був створений Ресурсний центр САФ.

Разом з мережею національних представників САФ, за підтримки Європейського фонду управління якістю і університету Спайєра Ресурсний центр САФ проводить оцінку результатів використання САФ.

Модель САФ дозволяє здійснити оцінювання якості управління в органах влади шляхом самооцінки або за допомогою зовнішніх аудиторів. Крім того, модель САФ використовується для порівняльного аналізу систем управління європейських держав, а також для виявлення і розповсюдження кращого досвіду. Вона перекладена 19 мовами.

Сьогодні у 27 європейських країнах САФ є невід'ємним елементом державних програм реформування державного і муніципального управління.

Необхідно враховувати суттєві позитивні зрушення у інших державах світу при реалізації цієї моделі, особливо в освітній сфері. До переваг моделі САФ належать: впровадження у державному секторі принципів управління якістю, проведення самооцінки з метою чіткого діагностування наявних проблем та узгодження коригувальних дій, посилення бенчмаркінгу між організаціями державного сектору. [6]

Застосування моделі САФ допомагає певній організації вдосконалити свою діяльність і систематизувати практику безперервного покращення в усіх напрямках.[7] Ця модель пропонує систему оцінки за 9 критеріями моделі:

1. Лідерство;
2. Стратегія та планування;
3. Людські ресурси;

4. Партнерство та ресурси;
5. Процеси;
6. Результати, орієнтовані на громадян/спо-живачів;
7. Результати, орієнтовані на людей;
8. Результати, орієнтовані на суспільство;
9. Результати у ключових сферах діяльності.

Кожен критерій має відповідні суб-критерії, які сприяють кращому розумінню ситуації при оцінюванні.

Під час застосування моделі САФ оцінюються управлінські практики та результати, яких досягла певна установа. Найбільш важливим завданням є визначення сильних сторін і тих сфер, які недостатньо ефективні, та підготовка пропозицій щодо їх удосконалення.

За два десятиріччя в Україні відбувається суттєвий розрив зв'язків «виробництво-освіта-наука». Освіта залишається повністю відстороненою від виробництва, підприємства, від головних складових чинників, що формують компетентність фахівців. Реалізація науково-професійної ступеневої освіти стимулює інноваційні зміни в соціальному середовищі. Впровадження моделі САФ для системи державного управління науково-професійною ступеневою освітою забезпечує процес створення нових знань в результаті активної взаємодії освіти, науки і виробництва. Впровадження основних принципів моделі удосконалення САФ при реалізації науково-професійної ступеневої освіти активізує низку проблем: співвідношення традицій виробництва та інновацій в освітньому процесі; критерії оцінки моделі САФ в умовах її реалізації в державі; зміст, етапи інноваційного циклу науково-професійної ступеневої освіти й створення професійних компетенцій відповідних виробників; ставлення до інновацій науково-професійної ступеневої освіти суб'єктів освітнього ринку; ефективне управління інноваціями а також підготовка кадрів, готових до впровадження науково-професійної ступеневої освіти.

Основний результат наших досліджень полягає в проведенні оцінки готовності суспільства і економіки до використання моделі САФ у сфері освіти України. Це дозволяє забезпечити можливість переведення людського капіталу на новий якісний рівень і створити умови для адаптації та реалізації науково-професійної ступеневої освіти, яка виступає потенціалом інноваційного розвитку.

Отримані результати базуються на виокремленні таких складових:

- узагальнення теоретичних підходів до сутності науково-професійної ступеневої освіти та сучасних освітніх практик;
- аналіз процесів формування та реалізації моделі САФ в освітній сфері;
- оцінка потенціалу запровадження моделі САФ в Україні;
  - дослідження механізму мотивації науково-професійної ступеневої освіти у відповідності до вимог ринку праці;
- досліджені місця науково-професійної ступеневої освіти в освітній сфері України та її інтервенція в сучасних умовах економіки знань;
- аналіз розвитку системи науково-професійної ступеневої освіти і України відповідно до тенденції формування сучасного світового простору.

До головних прикладних результатів нашого дослідження відносяться:

- обґрунтування підходів до кількісної та якісної оцінки моделі САФ;
- визначення необхідного наукового потенціалу реалізації науково-професійної ступеневої освіти на освітньому просторі України;
- здійснення соціального виміру функціонування моделі САФ і структури науково-професійної ступеневої освіти щодо відповідності потенційним потребам інтенсивного та інноваційного розвитку сучасної економіки;
- обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення механізму державного регулювання науково-професійною ступеневою освітою в людський капітал з метою формування ефективної державної інноваційної політики в галузі освіти на різних управлінських рівнях.

У представлений статті на основі проведених досліджень здійснено теоретичне обґрунтування і запропоновані практичні рекомендації з удосконалення державного управління системою науково-професійної ступеневої освіти в контексті європейського вибору. Результати проведеного дослідження дають підстави зробити такі висновки.

Встановлено, що державна політика України спрямована на інтеграцію до Європейського Союзу, ініціює зміну парадигми державного управління освітньою сферою і є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної і наукової життєдіяльності суспільства. Реформа освіти вимагає використання діючих механізмів, засобів та інструментарію державного управління освітою, який дозволить забезпечити сталий розвиток процесу реформування. Європейський вибір напрямку реформи, як основної стратегії державної освітньої політики, визначає вектор розвитку системи освіти. В дослідженні була запропонована реалізація європейської моделі удосконалення САФ, що акумулює позитивний досвід розвитку державного управління освітньою сферою у провідних державах світу.

Реформування державного управління в напрямку європейської інтеграції вимагає поширення шляхів інтеграції українських навчальних закладів в європейський освітній простір. Одним з них є самооцінка навчального закладу щодо свого євроінтеграційного потенціалу. Запропонована у дослідженні методика критеріальної оцінки розвитку базується на самооцінці навчального закладу свого стратегічного розвитку в межах державної освітньої політики. Запропонована методика дозволяє: виявити фактори, котрі впливають на ефективність реформування освітньої діяльності закладів; дати кількісну характеристику індикаторам прогресу; розробити моделі оптимізації освітньої діяльності; розробити відповідні управлінські рішення.

Запропонована методика має суттєве практичне значення для розробки і вдосконалення стратегії і тактики державного управління освітньою сферою. Залучення навчальних закладів до визначення своєї готовності до інтеграції у європейській освітній простір за системою відповідних критеріїв може стати своєрідним фундаментом для покращення діалогу між державою, громадськістю та освітою.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федулова Л.І. Економіка знань: підручн./ Любов Іванівна Федулова; НАН України;
2. Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. - К., 2009. – 600 с.
3. Близнюк В.В. Людський капітал і ринок праці // Економічна теорія. – 2/2008. – С.75–89.
4. Близнюк В.В. Освітні послуги як детермінанта конкурентоспроможності людського капіталу //Ринок праці на освіта: пошук взаємодії/ Під наук. ред. І.Л.Петрової. – К.: Таксон, 2007. – С.60–69.
5. Лавриненко Л.М. Сучасний стан ринку освітніх послуг / Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип.; у 3 т. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – К.: КНЕУ, 2010. – С. 500–504.
6. Жук М.В. (Україна), Стефан Констанчак (Польща) Образовательные инновации как ответ вызовом глобализации// Наукові вісті (Приватний навчальний заклад «Галицька Академія»), видання ВАК України, № 16(2)– 2009 – с. 193-196.
7. Віткін Л.М., Лемешко Т.А., Хімичева Г.І., Зенкін А.С. Методичні підходи до побудови комп'ютерної інформаційної системи технічного регулювання України, як складової системи «електронний уряд» // Збірник наукових праць ХУПС. – 2010.
8. Інформаційний бюлетень з міжнародної стандартизації. - № 4.– 2009.

Пішеніна Катерина Костянтинівна, головний спеціаліст відділу планування та реалізації наукових програм департаменту наукової діяльності та ліцензування Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, тел. (044)409-24-15, e-mail: pishenina@ukr.net